

**ULUSLARARASI HÂCE MUHAMMED LUTFÎ
(ALVARLI EFE)
SEMPOZYUMU
(25-26 NİSAN 2013, ERZURUM)
BİLDİRİLER**

**EDİTÖR
PROF.DR. CENGİZ GÜNDOĞDU**

**EDİTÖR YARDIMCILARI
ARŞ.GÖR. MUAMMER CENGİZ
ARŞ.GÖR. OSMAN NURİ KARADAYI**

ERZURUM - 2013

Geleneksel Türk Müziğinde Güfte Unsuru ve Alvarlı Efe

*Ahmet Feyzi
Müzik Öğretmeni*

Giriş

Müziğin başlangıcının, insanlığın başlangıcıyla hemen hemen paralel olduğu düşüncesi bilim dünyasında en yaygın olarak benimsenen görüşlerden birisidir. Rousseau'ya (2007:57) göre; İnsanın

çıkarttığı ilk seslerle birlikte, güçlü duygulanımların cinsi hangisini dayatıyorsa ona göre ilk eklemlemeler ya da ünlülerle gösterdiğimiz ilk sesler oluşmuşlardır. İnsandaki ses yeteneğinin şekillenmesinin ve kimlik kazanmasının temelinde, insana özgü bu duygulanımlar olduğu gerçeğini yansıtan bu düşünce tarzı, tarihin başlangıcından bu güne kadar benimsenmiştir. Özellikle insan üzerinde en yoğun duygulanım ve hislenişleri oluşturan din olgusu ise, insanın ruh kimliğinin ve buna bağlı olarak ta kişisel özelliklerinin gelişiminde en önemli faktörlerden biridir. Kuşkusuz ki bireylerden oluşan bir toplumun meydana getirdiği toplumsal hayat ve buna bağlı toplumsal kurumların şekillenmesi ve kimlik kazanması, kişilerdeki bu kimlik oluşumuyla paralel olarak gelişmektedir. Karşılıklı bu etkileşim içerisinde toplum hayatı içerisinde şekillenen kültür ve sanat ise bu etkileşimin bir anlamda harmanlandığı alanlar olarak varlığını sürdürmektedir.

İnsani duygulanımların somuta dönüştüğü alanlardan bir olarak bilinen müzik ise din olgusundan zaman içerisinde en fazla etkilenen ve dinin özelliklerine göre kendini şekillendiren sanat dalıdır. Akdoğan'a (2003: 346) göre; "Eski Türk dini çerçevesinde, muayyen zamanlarda bazı dini törenler yapıldığı, toy'larda, yahut ölenin ardından tertiplenen yuğ'larda dini mahiyette müziğe yer verildiği bilinmekte, ayrıca Çin kaynaklarında, Hunlar'ın dini yaşantıları anlatılırken, Türklerin davula benzer müzik aletleriyle savaşlarda süvarilerini çaışmaya teşvik ettikleri nakledilmektedir". Din, müzik ve toplum bağlantısının sadece günümüzde değil, bu bağlantının neredeyse tarihin başlangıcından beri var olduğunu dair bu ve benzeri bilgilere sıkça rastlamak mümkündür.

İslamiyet doğduğu zaman güzel sanatlar ve müzik ilkel dinlerin yayılma vasıtası durumundaydı (Uludağ, 1976: 17). Türk toplumunun varoluşundan beri sosyal hayatının içerisinde olan din olgusu Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra da kültürel kimliğin oluşmasında en büyük etken olmuştur. Özkan'a (2010: 22) göre; "Önceleri dini mahiyette olan şiir, müzik ve raks, toplumun daha gelişmiş dinlere yönelmesiyle bu hüviyetini kaybetmekle birlikte, sanat tarafı ağır basmaya başlamıştır". Arbaş (1986: 91) bu konuda şunları belirtmiştir: "İslamiyete girdikleri yıllardan itibaren Türklerin kendi sazlarının ana yapısını bozmadan tür ve sistemlerini geliştirerek onları âdeta müslümanlaştırıp başarı ile kullanmağa devam ettiklerini" Kültür birikiminin belirli bölümünü oluşturan müzik kültürü, din olgusundan zaman içerisinde çok fazla etkilenip, eser bazında bu yönlü büyük bir birikime sahip olmuştur. Şahin ve Kemiksiz'e (2009:8) göre; köklü medeniyetlerin musikilerinin temelini dini mâbedler, dini kavramlar ve mânevî duyguların oluşturduğu bir gerçektir.

Dünyada varlığını sürdüren bütün medeniyetlerin verdiği müzikal ürünlerin çok büyük bir çoğunluğu ise sahip oldukları dinsel öğelerle bağlantılı olarak gelişimini sürdürmüştür. Kuşkusuz ki; yaklaşık olarak 650 yıllık bir mirasa sahip olan Türk-Osmanlı medeniyetindeki durum da bununla paralellik göstermektedir. Atlığ'a (1990:184) göre; "Batı musikisi nasıl saray ve kilisede oluşmuşsa, Türk musikisinin yüksek eğitim ve öğreniminin yapıldığı yerler de aynıdır. Saray, câmi ve tekkedir". Özellikle cumhuriyet dönemi öncesi yetişen, besteci ve icracı kimliğine sahip olan ve Türk müzik kültüründe derin izler bırakan müzik adamlarının büyük bir çoğunluğu da Mevlevihâne, medrese ve tekkelerde yetişmiş, tasavvuf eğitiminin yanı sıra müzik eğitimi de almış şahsiyetlerdir.

Lewis'e (2011: 240) göre; "İslam toplumunda, medresenin klasik biçimiyle XI. Yüzyılda ortaya çıkmasına" bağlı olarak gelişen tasavvuf anlayışı ilk olarak kendini tarikat ve tekkelerde göstermeye başlamıştır. Bu oluşumlar içerisinde en fazla etkiye sahip olan, tarikatlar ve musiki bağlantısının en etkin kurulduğu Mevlevihâne'lerdir. Tasavvuf anlayışının gelişmesiyle paralel olarak toplum içerisindeki musiki algısı da değişmiş, bu anlayış musiki sanatının olgunlaşmasında ve kültürel kimlik kazanmasında büyük rol oynamıştır. Kutlu'ya (2006:8) göre; "İlim, irfân, edep, ahlâk ve faziletin, yaşanarak özümsemiği müesseseler olan tekkeler, aynı zamanda hüsn-i hat, musiki, şiir gibi sanatlarımızın neşv ü nemâ bulduğu bir san'at merkezi olma özelliğine de sâhiptir."

Bu bağlamda en etkin olan düşünce sistemi ise Mevlevîlik âdâbı ve ahlakıdır. Hz. Mevlânâ ile başlayıp günümüze kadar gelen ve musikinin İlâhî aşka ulaştıran bir vasıta olarak kabul edildiği bu düşünce sistemine zaman içerisinde sadece büyük musikîşinaslar intisap etmemiş aynı zamanda Akdoğan'a (2009: 20) göre; musiki ve inanç bağlantısını ortaya koyan İsmâil-i Ankaravi gibi bir kısım âlimlerde bu sanatın dini hükmü konusunda eserler ortaya koymuştur.

Toplumda sürekli varlığını sürdüren ve birer eğitim kurumu işlevini yüklenen bu kuruluşlar zaman içerisinde nefsanî zevk ve keyif için yapılan musikiyle dinî musikiyi birbirinden ayırmak için kabul edilen semâ¹ ve vecd² kavramlarının oluşmasını sağlamış ve musiki ile din bağlantısındaki ana felsefeyi oluşturmuşlardır. Tarihsel süreç içerisinde her ne kadar müzik sanatının din penceresinden görünüşü hakkında, fıkıh âlimleri arasında ihtilaflara düşülmüşse de Mevlevî, Kadiri, Celveti, Nakşibendi, Rıfa, Halveti, Cerrahi isimleri ile tanınan ve tasavvuf düşüncesinin kurumsallaştığı bu yerler Türk Musikisinin en gözde isimlerinin yetiştiği mekânlar halini almıştır. Sultan III. Selim, İsmâil Dede Efendi, Buhurizâde Mustafa İtrî Efendi, Molla Camî, Zekâi Dede, Hacı Ârif Bey, Hafız Ahmed Irsoy, Rakım Elkutlu ve Haşim bey gibi onlarca Türk Müziğinde ekol olarak nitelendirilen müzik adamlarının hemen hemen bütünü bu kurumlar içerisinde yetişenlere örnek olarak verilebilir.

İnanç sistemlerinde müziğin sembolik olarak kullanımı, dünya müzik kültürlerindeki sınıflandırma çalışmalarında, bir medeniyete ait müzik kültürünün dinî ve dinî olmayan türlere ayrımının daha da belirginleşmesini sağlamıştır. Can'a (2001:2) göre; "İslam dünyasında hızla gelişerek geniş bir coğrafi alanda yaygınlık kazanmış

¹ İştîme, iştîme suretiyle tarikat-ı Mevlevîye müntesiplerinin âyine mahsus ile dönüşlerine idlak olunur (Mehmed Salâhi, 1895: 32).

² Kalbe aşk ve iştîyâk-ı ruhânîyle hâlet-i bi-hoş ve bi-Hudâya dâçar olmak, ferd zevk ve zevk-i ruhânîyle akıl gidip kendisinden geçmek hâli (Mehmed Salâhi, 1895: 619). Semâ dinlemenin neticesi olarak Hak Teâlâ tarafından gelen (vârid) manadır. Semâ yapan bu manayı kendinde bulur (Uludağ, 1976: 226).

uluslararası nitelikteki müzik yapısı XV. yüzyılda artık eski önemini kaybetmiş ve başta Türkler, Araplar ve Farmlar olmak üzere çeşitli Müslüman edilen toplumların müzik kültürlerinde daha kişisel karakterde farklı gelişme çizgileri kendini göstermeye başlamıştır. XI. yüzyılda temeli atılan ve XV. yüzyıldan başlayıp günümüze kadar gelişme ve ilerleme sürecini geçiren Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği, din olgusuyla ilişkileri sonucunda kendi içerisinde dini ve dini olmayan türlere ayrılarak diğer dünya müziklerinde olduğu gibi bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur”.

Geleneksel Türk Müziği bir bütün olarak ele alındığında, Ak’a (2009:70) göre; “Dini müzikler Câmî musikisi ve Tekke musikisi olarak iki ana gruba ayrılmaktadır. Çalgı kullanmaksızın ibadethanede icra edilen edilebilen Câmî Musikisi; Kur’ân-ı Kerim Tilaveti, Ezanlar, Tesbîh, Mûnacât, Tekbir, Salâtü Selam, Cum’a Salâtı, Sabah Salâtı, Salât-ı Ümmiye, Na’ı Peygamberi, Mevlid-i Nebvi gibi türleri içerisine almaktadır. Mi’raciye, Mevlevî Âyinleri, Na’tler, Duraklar, İlâhî (Şuğl) Tevşihler, Savtlar, Mersiyeleler, Kasideler, Nefesler, Semahlar ve Nevbe gibi türler ise bazen çalgılar eşliğinde ibâtehâne dışında bazen de çalgı eşiksiz olarak ibâdethâne içerisinde icra edilen Tekke Musikisi türleridir”.

Geleneksel Türk Müziğinde beste ve usûl unsurunun yanı sıra, üzerinde durulması gereken diğer bir bileşen de güfte unsurudur. Müsiki eserlerinde anlam bütünlüğünün en büyük bileşenlerinden birisi olan güfte unsuru, özellikle dini müzik türlerinde diğer türlere nazaran daha büyük önem arz etmekte ve dinleyiciye asıl verilmek istenen mesajın ana taşıyıcılığı görevini üstlenmiştir. Muhtemelen bundan dolayıdır ki; dini musiki türlerinde güfteleri bestelenen kişilerin birçoğu da tekke ve tarikat ehli olan kişiler arasından seçilmiştir. Geleneksel Türk Müziğinde güfte unsuru bu denli önem arz etmesine rağmen, müzikoloji araştırmalarının birçoğunda, müzikal yapı ön planda tutulmasından dolayı, bu alanda, birbirinden güzel bestelerin, şarkıların sözlerini yazan şairlerin (güftekar) birçoğu arka planda kalmıştır. Başta Yunus Emre, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî olmak üzere içlerinde Abdülkâdir Geylânî, İbrâhim Hakkı Hazretleri, Aziz Mahmûd Hüdâî gibi isimlerin de yer aldığı güfteleri kullanılan bu şair ve mütefekkirler farklı yollarıyla Türk Kültür hayatında tanınırken, üzerinde çok fazla müzikal anlamda araştırma yapılmamış olmasından dolayı bu şahsiyetlerin müzikoloji alanına yaptığı katkıları yeterli derecede ortaya çıkarılamamıştır.

Musiki penceresinden bakıldığında, sahip olduğu külliyyat açısından özellikle dini musiki alanında eser veren besteciler için çok büyük bir kaynak oluşturan önemli şahsiyetlerden biriside Alvarlı Efe Hazretleridir. Uluslararası boyutta tanınan ilim sahibi ve Nakşibendi tarikatı silsilesinin en önemli şahsiyetlerinden birisi olan Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan şiirler Geleneksel Türk Müziği dini türlerinde sıkça göze çarpmaktadır. Gerek ulusal anlamda bestecilerin gerekse yerel gazelhanların, söz unsuru olarak Alvarlı Efe Hazretlerini büyük bir kaynak olarak kabul etmesi ve bu sözleri bestelemelerine rağmen bu eserlerin birçoğu resmi kayıt altına alınmayıp zamanla unutulmayla yüz yüze bırakılmaktadır. Her ne kadar bu konu ile ilgili kişisel birtakım çalışmalar yapılsa da bu eserlerin tamamı bir araya toplanıp bir külliyyat olarak neşre edilememektedir.

Daha önce Alvarlı Efe Hazretleri hakkında yapılan müzikolojik araştırmaların birçoğu, TRT repertuarı ve Hüseyin Kutlu tarafından hazırlanan Hâce Muhammed Lutfi Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri adlı eserle sınırlı tutulmuştur. Geleneksel Türk Müziği

bestecileri, icracıları ve yerel gazelhanların okudukları eserlerin çok büyük bir bölümü göz önünde bulundurulmamıştır. Bundan dolayı hâlihazırda var olan ve icra edilen eser külliyesi tam olarak tespit edilememiştir. Alvarlı Efe Hazretleri müzik külliyesi ile ilgili yapılan bu araştırma sözlerin Efe Hazretlerine ait olduğu ve bestelenmiş müzikal eserlerin tespitine yönelik olarak yürütülmüştür.

Bu araştırmada kaynak tarama tekniği kullanılarak; ilk olarak TRT repertuarında bulunan eserler tespit edilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde ilk olarak, Hüseyin Kutlu'nun hazırlamış olduğu Hâce Muhammed Lutfi Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri adlı eseri tetkik edilmiştir. Daha sonra; Alvarlı Efe Hazretlerine ait şiirlerin bestecileri ve derlemecilerine ulaşmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, Alvarlı efe Hazretleri ile ilgili müzikal anlamda çalışma yaptığı tespit edilen, Mehmet Çalmaşur, Mehmet Kemiksiz, Ahmet Şahin, Ender Doğan, Ahmet Şahin Ak ve Yavuz Değirmenci ile bağlantı kurulmaya çalışılarak, bu konuda yaptıkları mevcut çalışmalar hakkında bilgi alınmıştır. Bu kaynaklardan alınabilen bilgilere ek olarak, bu konu ile ilgili görsel işitsel materyallere ulaşmaya çalışılarak bu yolla elde edilen veriler de tasnif işlemine tâbi tutulmuştur. Bu tasnif işlemi esnasında; elde edilen eserler öncelikli olarak besteci ve derleyen açısından ele alınarak daha sonra makamsal yapı ve Türk Müziği formları açısından inceleme altına alınmıştır. Elde edilen bu bilgiler sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir. Bu tasnif işlemi sonucunda TRT tarafından kayıt altına alınmayan aktif olarak icra edilen eserlerle birlikte bütün eserler esas alınarak Dini Müzik alanında bir "Alvarlı Efe Hazretleri Külliyesi" oluşturulmaya çalışılmıştır.

1. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, ulusal ve yerel sanatçılar tarafından icra edilen güfte unsuru Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan, 119 eser tablolastırılmış ve yorumlanmıştır. Yapılan tablolastırmalarda isimler alfabetik sıraya göre tasnif edilmiştir.

1.1. TRT Repertuarında Bulunan Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine Ait Eserler

Sözleri Alvarlı Efe Hazretlerine ait TRT repertuarına kayıtlı 12 eser tespit edilmiştir.

Tablo 1: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait TRT Repertuarında bulunan eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
	Biz ümmet-i Muhammed'e merhamet kıl yâ Rabbenâ	Ahmet ŞAHİN	Sabâ	İlâhî
	Muherrem'dir bugün cânâ gönüller hun-feşân olsun	Ahmet ŞAHİN	Şehnâz	İlâhî
	O bezm-i dil-güşâde devreyledikçe sakı	Ahmet ŞAHİN	Eviç	İlâhî
	Şem'a-i nûr-i Ahmed'e Cibriller pervane döner	Ahmet ŞAHİN	Sûz-i Dil	İlâhî
	Acep karûben hâne bu dünya	Mehmet ÇALMAŞUR	Çargâh	Türkü
	Aşkların akın alır	Mehmet ÇALMAŞUR	Hüzzâm	Türkü
	Ey kerem kâni bes değîlmidir	Mehmet ÇALMAŞUR	Segâh	Türkü

	Selam olsun size güzel cemaat	Mehmet ÇALMAŞUR	Nikriz	Türkü
	Bir havar eyleyin (Uzun hava)	Raci ALKIR	Hicaz	Türkü
0	Seyreyle güzel kudret-i Mevlâ neler eyler	Raci ALKIR	Uşşâk	Türkü
1	Can bula cânarını	Raci ALKIR	Çargâh	Türkü
2	Ezrumun kilidi mülki islâmın	Raci ALKIR	Uşşâk	Türkü

Tablo 1'de de görüldüğü üzere, TRT Kurumuna ait Türk Halk Müziği repertuarında sözleri Alvarlı Muhammed Lutfi Efe Hazretlerine ait 4 eseri Raci Alkır, 4 eseri Mehmet Çalmaşur derlemiştir. Türk Sanat Müziği repertuarında ise 4 eser Ahmet Şahin tarafından bestelenerek repertuvara kazandırılmıştır.

1.2. TRT Repertuarında Bulunmayan, Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine Ait Olan Bestelenmiş Eserler

Sözleri Alvarlı Efe Hazretlerine ait TRT repertuarına kayıtlı olmayan, ulusal ve yerel icracılar tarafından bestelenen ve derlenen eserlerin sayısı 107 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve A. Şahin-M. Kemiksiz'den elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
	Ey bad-ı saba al selamını yâre yetiştir (Gazel)	A.ŞAHİN- M.KEMİKSİZ	Hüzzâm	Gazel
	Olup şems ü kamer hayrının ey dost (Kaside)	A.ŞAHİN- M.KEMİKSİZ	Nevâ	Kaside
	Yâr ile hem-dem olan âğyâre ülfet mi eder (Kaside)	A.ŞAHİN- M.KEMİKSİZ	Hicaz	Kaside

Tablo 2'de de görüldüğü üzere, Ahmet Şahin ve Mehmet Kemiksiz-tarafından irticalen icra edilmiş 3 eser bulunmaktadır. Bu eserlerin tümü Türk Sanat Müziğinde icra eden sanatçının müzik kabiliyetine paralel olarak serbest ölçülü şekilde seslendirilen kaside formunda icra edilen eserlerdir. Bu kişilere ait bestelenmiş olan eserler de aşağıda ayrıca tasnif edilmiştir.

Tablo 3: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Ahmet Şahin Ak'tan elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
	Derdin sana dermandır	Ahmet Şahin AK	Hüzzâm	İlâhî
	Ziâ-yı Şems-i ruhsarın döner dül-culcin cânâ	Ahmet Şahin AK	Uşşâk	İlâhî
	Derdin sana dermandır	Ahmet Şahin AK	Hüzzâm	İlâhî
	Bülbülleri feryâda salan gonc-i hamrâ	Ahmet Şahin AK	Sûz-i Dil	Nakış Yürük Semâî

	Derd-i hicrânın devası ru'yet-i didâr-ı yâr	Ahmet Şahin AK	Sûz-i Dilârâ	Şarkı
	Cânâ yine cânân seni sormuş haberin yok	Ahmet Şahin AK	Sûz'nak	Şarkı
	Ey dil yine sen dilber-i dilbâzı mı gördün	Ahmet Şahin AK	Uzzâl	Şarkı
	Derzâh-ı Dilârâyâ fedâ rûh-i revandır	Ahmet Şahin AK	Hümâyûn	Şarkı
	Dilrübâlar derd-i dilde nâtvân eyler beni	Ahmet Şahin AK	Hicâz-Büselik	Şarkı
0	Kerem kıl kesme sultanım	Ahmet Şahin AK	Dügâh	Şarkı
1	Ey Sabâ esrâr-ı şîkâ zülf-i yâre söylenme	Ahmet Şahin AK	Sabâ-Büselik	Şarkı
2	Derd-i hicrânın devası	Ahmet Şahin AK	Muhayyer-Sünbûle	Şarkı
3	Bu ne âteştir derûn-i tende canım yandırır	Ahmet Şahin AK	Bestenigâr	Şarkı
4	Ey sanem-rû nice bir nâr-ı firâkımda yanam	Ahmet Şahin AK	Şevkefzâ	Şarkı
5	Lisânü'l gayb olan ârif	Ahmet Şahin AK	Şevkutârâb	Şarkı
6	Derd elinden dâde geldim	Ahmet Şahin AK	Eviç	Şarkı
7	Ey aşk beni sen derd ile gavgâlara saldın	Ahmet Şahin AK	Hicâzkar	Şarkı

Tablo 3'de de görüldüğü üzere, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine, bestesi Ahmet Şahin AK'a ait olan 17 adet eser tespit edilmiştir.

Tablo 4: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Cumhur TULAY'dan elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
1	Saki bugün meyhânede	Cumhur TULAY	Büselik	İlâhî
2	Şema-i Nûr-i Ahmed'e	Cumhur TULAY	Râst	İlâhî
3	Ol peri-veş dilberi	Cumhur TULAY	Hüseynî	İlâhî
4	Ne devlettir bâzâr-ı aşk kurulmuş	Cumhur TULAY	Çargâh	İlâhî
5	Mevlâ ile eyle bâzâr	Cumhur TULAY	Uşşâk	İlâhî
6	Mir'âe-i kalbe kıl nazar	Cumhur TULAY	Nevâ	İlâhî
7	Kurbân olayım ben sana ey kadir u kayyum	Cumhur TULAY	Segâh	İlâhî
8	Kerem kıl kesme sultanım keremin bi-nevâlarıdan	Cumhur TULAY	Hicâz	İlâhî
9	Güvenme güzelim mâle devlete	Cumhur TULAY	Çargâh	İlâhî
10	Hazer kıl kalbini kimsenin cânını incime	Cumhur TULAY	Hüseynî	İlâhî
11	Ezelden âdeti Mevlâ dostuna	Cumhur TULAY	Uşşâk	İlâhî
12	Derd-i derûnuma detmân arzardım	Cumhur TULAY	Çargâh	İlâhî
13	Can zinde olsa elbet devrân eyler	Cumhur TULAY	Belirsiz	İlâhî
14	Bir gün olut perdeyi yar kaldırır	Cumhur TULAY	Segâh	İlâhî
15	Sen Mevlâ'yı sevende Mevlâ seni sevmez mi	Cumhur TULAY	Çargâh	İlâhî

Tablo 4'de de görüldüğü üzere, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan, Cumhur Tülay tarafından derlenen ve notaya alınan ve Hüseyin Kutlu'nun kaynak kişi olarak gösterildiği 15 eser tespit edilmiştir.

Tablo 5: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Emin Altıntop'tan elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
	Ehl-i tevhid olan câne cân kurbân	Emin ALTINTOP	Hicaz	İlâhi

Tablo 5'de de görüldüğü üzere, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine olan bestesi ise Emin Altıntop'a ait 1 eser tespit edilmiştir.

Tablo 6: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Ender Doğan'dan elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
1	Gül ağlar Bülbül Ağlar	Ender DOĞAN	Hüseyin	Nefes

Tablo 6'da da görüldüğü üzere, neyzen ve hânende Ender Doğan ile yapılan görüşme sonrasında güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine olan bestesi ise kendine ait olan 1 eser tespit edilmiştir. Ayrıca Alvarlı Efe Hazretlerine ait sözlerin bazılarının daha önce farklı sözlerle bestelenen eserlere uyarlanarak okunduğu hakkında bilgi edinilmiştir.

Tablo 7: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine Ait Olan ve Galip Çolakoglu'ndan Elde Edilen Eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
1	Alemle rahmet olan	Galip ÇOLAKOĞLU	Şehnaz	İlâhi

Tablo 7'de de görüldüğü üzere, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine olan bestesi ise Galip Çolakoglu'na ait 1 eser tespit edilmiştir.

Tablo 8: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Hakan Alkan'dan elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
1	Habîb-i Kibriyâ ağlar bugün eyvâm-ı materdir	Hakan ALKAN	Uşşâk	İlâhi

Tablo 8'de de görüldüğü üzere, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine bestesi ise Hakan Alkan'a ait 1 eser tespit edilmiştir.

Tablo 9: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Hayati Günyeli'den elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
1	Şema-i Nûr-i Ahmed'e	Hayati GÜNYELİ	Râst	İlâhi
2	Gözler aydın olsun bugün efendim	Hayati GÜNYELİ	Belirsiz	İlâhi
3	Mevlâ bîzi affede	Hayati GÜNYELİ	Hicazkar	İlâhi

Tablo 9'da da görüldüğü üzere, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine bestesi ise Hayati Günyeli'ye ait 3 eser tespit edilmiştir.

Tablo 10: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Levent Çelik'ten Elde Edilen Eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
1	Değme benim yâreme	Levent ÇELİK	Hicaz	Türkü

Tablo 10'da da görüldüğü üzere, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine bestesi ise Levent Çelik'e ait 1 eser tespit edilmiştir.

Tablo 11: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine Ait Olan ve Mehmet Çalmaşur'dan Elde Edilen Eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
1	Ne kadar cevr-ü cefa eylesen	Mehmet ÇALMAŞUR	Râst	Türkü
2	İster iskender ol serir üstünde	Mehmet ÇALMAŞUR	Uşşâk	Türkü
3	Biz Muhammed ümmetiyiz	Mehmet ÇALMAŞUR	Hüzzâm	Türkü
4	Ey keremler kâni Hazreti Mevlâ	Mehmet ÇALMAŞUR	Uşşâk	Türkü
5	Bir ateş yandı canımda	Mehmet ÇALMAŞUR	Uşşâk	Türkü
6	Bu nasıl şchirdir uyanmaz yoldar (Uzun hava)	Mehmet ÇALMAŞUR	Uşşâk	Türkü
7	Rahmet güneşi doğmuş mahi ramazandır	Mehmet ÇALMAŞUR	Uşşâk	Türkü

Tablo 11'de de görüldüğü üzere, TRT Erzurum radyosu ses sanatçısı Mehmet Çalmaşur ve bu konuyla ilgili kaynak kişi olarak kabul edilen Abdurrahman Demir ile yapılan mülakat sonucunda, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olup Mehmet Çalmaşur tarafından derlenen toplam 7 eser tespit edilmiştir.

Tablo 12: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Mehmet Kemiksiz'den elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
	Muhammed Mustafâ'dır bu habîb-i Kibriyâ derler	Mehmet KEMİKSİZ	Sûz'nak	İlâhî
	Kabrîstânı gördüm bugün	Mehmet KEMİKSİZ	Hicaz	İlâhî
	Ey kerim kerem kıl merhamet buyur	Mehmet KEMİKSİZ	Hüseyinî	İlâhî
	Bulbülü feryâda saldı gonce-i handeler	Mehmet KEMİKSİZ	Sabâ	İlâhî
	Cennetleri bezetmiş	Mehmet KEMİKSİZ	Acem aşrân	Teravîh tertibi
	Derdi derunuma derman aradım	Mehmet KEMİKSİZ	Bestenigâr	İlâhî
	Ezanı Muhammedi	Mehmet KEMİKSİZ	Eviç	Teravîh tertibi

Uluslararası Hâce, Muhammed Lutfî (Alvarlı Efe) Sempozyumu

	Kabristanı gördüm	Mehmet KEMİKSİZ	Hicaz	İlâhi
	Ey kerim kerem kıl	Mehmet KEMİKSİZ	Hüseynî	İlâhi
0	Rahmet nazarın daim	Mehmet KEMİKSİZ	Hüseynî	Teravîh tertibi
1	Bazarı aşka meydana gel	Mehmet KEMİKSİZ	Hüseynî	İlâhi
2	Gönül mahî muharremdir	Mehmet KEMİKSİZ	Hüseynî	İlâhi
3	Yetimleri şad eyle	Mehmet KEMİKSİZ	İsfahan	Teravîh tertibi
4	Habib-i Kibriyâ Ahmed-i muhtar	Mehmet KEMİKSİZ	Müstear	İlâhi
5	Gül yüzlü güzel	Mehmet KEMİKSİZ	Râst	İlâhi
6	Bulbulü feryâda saldı	Mehmet KEMİKSİZ	Sabâ	İlâhi
7	Rahmet güneşi doğmuş	Mehmet KEMİKSİZ	Sabâ	Teravîh tertibi
8	Gözlerim göreyim didâr-ı yârı	Mehmet KEMİKSİZ	Sabâ	İlâhi
9	Muhammed Mustafa'dır	Mehmet KEMİKSİZ	Sûz'nak	İlâhi
0	Mevlâ ile eyle Pazar	Mehmet KEMİKSİZ	Tahir buselik	İlâhi
1	Arş azam sallanur	Mehmet KEMİKSİZ	Râst	İlâhi
	Selâm ism-i şerifin	Mehmet KEMİKSİZ	Şehnaz	İlâhi
2			buselik	
3	Mîhr ü mah bir zerresidir	Mehmet KEMİKSİZ	Şehnaz buselik	İlâhi
4	Kadir u perverdigârım	Mehmet KEMİKSİZ	Şehnaz	İlâhi
5	Bezmi celseste içmişiz	Mehmet KEMİKSİZ	Şehnaz	İlâhi
6	Ey merhamet kani hazret-i Allah	Mehmet KEMİKSİZ	Uğrak	İlâhi
7	Yarab bize bir er gerek	Mehmet KEMİKSİZ	Mâhur	İlâhi
8	Dervişlerin gülzârı	Mehmet KEMİKSİZ	Mâhur	İlâhi
9	Can ü dilden kurban olam o ferde	Mehmet KEMİKSİZ	Nikrizli Çargah	İlâhi
0	Nevâî nayt dilden	Mehmet KEMİKSİZ	Nikrizli Çargah	İlâhi
1	Ayrılık nidası geldi Hudâ'dan	Mehmet KEMİKSİZ	Gerdâniye	İlâhi
2	Cigerim patesi gözümün nuru	Mehmet KEMİKSİZ	Hicaz	İlâhi
3	Nur-i hidâyetle ey gani Cebbar	Mehmet KEMİKSİZ	Sabâ	İlâhi

Tablo 12'de de görüldüğü üzere, hafız/bestekar Mehmet Kemiksiz ile yapılan görüşme neticesinde, güfte unsuru Efe Hazretlerine, bestesi Mehmet Kemiksiz'e ait 33 eser tespit edilmiştir. Bunu yanı sıra kendisiyle yapılan görüşmede bu külliyyata ileride dahil edilebilecek fakat henüz besteleme süreci tamamlanmamış 10-15 civarında eserin bulunduğunu ifade etmiştir.

Tablo 13: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Mehmet Oktay'dan elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
1	Ey dıl nazar -bâz olma gel didârına dilberlerin	Mehmet OKTAY	Uşşâk	İlâhî

Tablo 13'de de görüldüğü üzere, yerel gazelhanlar içerisinde yapılan araştırma sonrasında güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait henüz resmi kayıt altına alınmamış ve derleme çalışması yapılmamış, gazelhan Mehmet Oktay'ın icra kayıtlarından 1 eser tespit edilmiştir.

Tablo 14: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine Ait Olan ve Muzaffer Özak'tan Elde Edilen Eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
	Oluş şems ü kamer hayrânın ey dost	Muzaffer ÖZAK	Eviç	İlâhî

Tablo 14'de de görüldüğü üzere, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine bestesi ise Muzaffer Özak'a ait 1 eser tespit edilmiştir.

Tablo 15: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Nesimi Ateş'ten elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi/ Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
	Ecel yeli cân mülküne eser bozar gülistanın	Nesimi ATEŞ	Çargâh	İlâhî
	Sevmedin burda sevm u selâti	Nesimi ATEŞ	Hüzzâm	İlâhî
	Pir oldun ey dede merhamet buyur (Kaside)	Nesimi ATEŞ	Uşşâk	Kaside
	Mecma-ı mehsin ravza-i cennet	Nesimi ATEŞ	Çargâh	İlâhî
	Sensin Habib-i Kâriyâ (Nenni Muhammedim)	Nesimi ATEŞ	Segâh	İlâhî
	Cânân bağının güllerine bülbül olaydım	Nesimi ATEŞ	Uşşâk	İlâhî
	Derd-i derûn dâjdi ummâne döndü (Kaside)	Nesimi ATEŞ	Uşşâk	Kaside
	Güvenme güzelim mâle devlete (Kaside)	Nesimi ATEŞ	Çargâh	Kaside
	Ey nefis-i bed-ter bes değil midir	Nesimi ATEŞ	Hüzzâm	İlâhî
0	Dilersin rahmet-i Rahmân'ı cânâ	Nesimi ATEŞ	Hüzzâm	İlâhî
1	Bizi halk eyledin kettm ü ademden	Nesimi ATEŞ	Sabâ	İlâhî
2	Neler vardır eğer görsen huzur-i beyt-i Mevlâ'da	Nesimi ATEŞ	Sabâ	İlâhî

Tablo 15’de de görüldüğü üzere, yerel gazelhanlar içerisinde yapılan araştırma sonrasında sözleri Alvarlı Efe hazretlerine ait henüz resmi kayıt altına alınmamış ve derleme çalışması yapılmamış, gazelhan Nesimi Ateş’in icra kayıtlarından 12 eser tespit edilmiştir. Bu eserlerden 3 tanesi Türk Halk Müziğinde Uzun Hava olarak bilinen ve Türk Sanat Müziğinde kaside türüne benzer şekilde serbest ölçülü olarak okunan eserlerdir. Bu eserlerin daha çok Türk Halk Müziği etkisine sahip olduğu düşünülmüştür.

Tablo 16: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Raci Alkır’dan elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
	Bî hümeni yârâh (Uzun Hava)	Raci ALKIR	Hüzzâm	Türkü(U.H)
	Yine bu derdi derunum (Uzun Hava)	Raci ALKIR	Hüzzâm	Türkü(U.H)

Tablo 16’da da görüldüğü üzere, Şengül (2010) tarafından hazırlanan “Erzurumlu Raci Alkır hayatı ve eserleri” adlı eser kaynak alınarak, güfteleri Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan, Raci Alkır tarafından derlenen ve TRT repertuarında bulunmayan 2 eser tespit edilmiştir.

Tablo 17: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Yahya Soyyığıt’ten elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
	Hakk’a gel yâr ol	Yahya SOYYIĞIT	Uşşâk	İlâhî

Tablo 17’de de görüldüğü üzere, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine bestesi ise Yahya Soyyığıt’e ait 1 eser tespit edilmiştir.

Tablo 18: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve Zeki Altun’ dan elde edilen eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi / Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
	Beni benden cüdâ kılın ne olur yâ rab	Zeki ALTUN	Hicaz	İlâhî

Tablo 18’de de görüldüğü üzere, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine bestesi ise Zeki Altun’a ait 1 eser tespit edilmiştir.

Tablo 19: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan ve anonim-bestecisi belirsiz olan eserler

Sıra	Eser adı	Bestecisi/ Derleyen	Makam/ Ses Dizisi	Formu
	Biz ümmet-i Muhammed’e merhamet kıl yâ Rabbenâ	Anonim	Uşşâk	İlâhî
	Âlemlere rahmet olan	Anonim	Hüseynî	İlâhî
	Aşk der dağlar beni	Belirsiz	Hüseynî	Nefes
	Aşk der âhu gözler	Belirsiz	Uşşâk	Türkü
	Aşk der dağlar beni	Belirsiz	Uşşâk	İlâhî
	Ya Resûl selâm aleyke	Belirsiz	Segâh	İlâhî

Tablo 19'da da görüldüğü üzere, araştırma sürecinde belirlenen katılımcılardan ve kaynaklardan elde edilen bilgiler esas alınarak, güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait olan, Anonim olan ve bestecisi belli olmayan 6 eser tespit edilmiştir.

2.3. Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine Ait Olan, TRT Repertuvarında Bulunan ve Bulunmayan Derlenmiş/Bestelenmiş Eserler

Sözleri Alvarlı Efe Hazretlerine ait TRT repertuvarına kayıtlı olan ve olmayan, ulusal ve yerel icracılar tarafından derlenen ve bestelenen eserlerin sayısı 119 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 20: Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait eserler

Besteci/Derleyen	Eser sayısı
A.ŞAHİN-M.KEMİKSİZ	3
Ahmet ŞAHİN	4
Ahmet ŞAHİN AK	17
Anonim	2
Belirsiz	4
Cumhur TULAY	15
Emin ALTINTOP	1
Ender DOĞAN	1
Galip ÇOLAKOĞLU	1
Hakan ALKAN	1
Hayati GÜNYELİ	3
Levent ÇELİK	1
Mehmet ÇALMAŞUR	11
Mehmet KEMİKSİZ	33
Mehmet OKTAY	1
Muzaffer ÖZAK	1
Nesimi ATEŞ	12
Raci ALKIR	6
Yahya SOYYIĞIT	1
Zeki ALTUN	1
TOPLAM	119

Tablo 20'de de görüldüğü üzere, yapılan araştırma sonucunda; Güftesi Alvarlı Efe hazretlerine ait olan toplam 119 eser tespiti yapılmıştır. Tespiti yapılan bu 119 eserin sadece 12 tanesi TRT repertuvarına kayıtlı olduğu görülmektedir.

Eserlere ait besteciler inceleme altına alındığında ise; bu konuda 17 farklı Besteci/Derleyen ismine rastlanılmaktadır. Bu Besteci/Derleyen kişiler arasında eser sayısı olarak Mehmet Kemiksiz, Ahmet Şahin Ak, Cumhuriyet Tülay, Nesimi Ateş ve Mehmet Çalmaşur'un diğer Besteci/Derleyen kişilere nazaran daha etkin olduğu göze çarpmaktadır. Tespiti yapılan eserlerin türünün Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği türlerine uygun olarak derlendiği veya bestelendiği görülmüştür. Henüz derleme çalışması yapılmayan eserlerin ise her iki türde uygun olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Ulaşılabilen kaynaklar doğrultusunda yapılan araştırma sonucunda;

- Güftesi Alvarlı Efe Hazretlerine ait toplamda 119 eser tespit edilmiştir. Bu eser sayısının özellikle Dinî Müsiki alanında hiç de azımsanmayacak bir sayı olduğu ve bu alanda beste çalışmaları yapan birçok besteciye Alvarlı Efe Hazretlerine ait sözlül unsurların kaynak teşkil ettiği anlaşılmıştır.

- Alvarlı Efe Hazretleri ile ilgili çalışma yapan 17 farklı Besteci/Derleyici ve Gazelhan tespiti yapılmıştır.

- Güfteleri Alvarlı Efe Hazretlerine ait eserlerin seslendirildiği 30 civarında sesli ve görüntülü kayıt elde edilmiştir.

- Bu eserlerden Nesimi Ateş'e ait olan 12 tanesinin henüz derlenmediği ve yazılı kayıt altına alınmadığı anlaşılmıştır.

- Bu konuda Mehmet Kemiksiz ve Ahmet Şahin Ak'ın ve Mehmet Çalmaşur'un yoğun olarak çalıştığı ve bu kişilerin yaptıkları çalışmaların halen devam ettiği ve hazırlanan bu külliyata kısa bir zaman sonra katkıda bulunacak eserler üzerinde durdukları anlaşılmıştır.

Yapılacak olan daha uzun süreli ve daha kapsamlı bir araştırma/proje sonrasında;

- Söz unsuru olarak Alvarlı Efe hazretlerinin kaynak olarak alındığı çok daha fazla esere ulaşmanın mümkün olabileceği anlaşılmış ve bir külliyat hazırlanabileceği,

- Bu konuyla ilgili daha fazla Besteci/Derlemeci ve Gazelhana ulaşılabilceği,

- Daha fazla sesli ve görüntülü kayda ulaşılabilceği,

- Alan araştırması yapılması gerektiği,

- Yapılabilecek araştırmalar sonucunda bu eserlerin daha geniş kitlelere yayılabileceği düşünülmüştür.

Kaynakça

Ak, A. Ş. (2009). Türk Din Müsikisi Câmî ve Tekke Müsikisi. Ankara: Akçağ Yay.

Akdoğan, B. (2003). "Türk Din Müsikisinin Anadolu'da Doğuşu ve Tarihi Seyri Hakkında Bazı Mülâhazalar". A.Ü.İ.F. Dergisi, Cilt: XLIV, Sayı: 1, ss. 345-371

Akdoğan, B. (2009). İsmâil-i Ankaravi ve Musiki Risalesi Mevlevîlik ve Musiki. İstanbul: Rağbet Yay.

- Arbaş, A. (1986). "Hazreti Mevlâna ve Klasik Türk Müziği". Türk Musikisinin Dünü Bugünü Yarını. (Edit. Feyzi Halıcı). Ankara: Sevinç Matbaası.
- Atlıg, N. (1990). "Türk Musikisi". Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler, Ankara: Ankara Kültür Merkezi Yayını.
- Can, M.C. (2001). XV. Yüzyıl Türk Musikisi Nazariyatı (Ses Sistemi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kutlu, H. (2006). Hâce Muhammed Lutfi (Efe Hazretleri) Hayâtı, Şahsiyeti ve Eserleri, İstanbul: Damla Yayınevi.
- Lewis, B. (2011). Ortadoğu, İki Bin Yıllık Ortadoğu tarihi (Çev. Selen Y. Kölay). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Mehmed Salâhi (1895). Kâmus-i Osmâni, Kısmi Salisi, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.
- Özkan, İ.H. (2010). Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velvelleri (10.Basım). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Rousseau, J.J. (2007). Melodi ve Müziksel taklit İle İlişki İçinde Dillerin Kökeni Üstüne Deneme. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Şahin, A., Kemiksiz, M. (2010). İstanbul 2010 Ramazan. Enderun Teravihi ve Cumhur Müezzinliği. İstanbul: Dalar Yayıncılık.
- Şengül, C. (2010). Erzurumlu Raci Alkır Hayatı ve Eserleri. Erzurum: Eser Ofset Matbaacılık.
- Uludağ, S. (1976). İslam Açısından Müsiki ve Semâ. İstanbul: İrfan Yayınevi.